

# Ikääntyminen — aikuiskasvatuksen kohtalonkysymys?

Aikuiskasvatuksen kohtalonkysymyksenä voidaan pitää sitä, onko ihmisen kehittyminen ja oppiminen mahdollista myös aikuisiässä? Jos se ei ole, niin koko toiminnalta putoaa pohja pois. Eri aikoina ja eri ihmisillä on ollut tästä kysymyksestä varsin erilaisia käsityksiä.

Suomen suurimmassa päivälehdessä oli vuoden alussa parin viikon välein kaksi mielenkiintoista ikään ja ikääntymiseen liittyvää kirjoitusta. Toisessa kirjoituksessa arvioi tunnettu, aikuiskasvatuksenkin alalla laakereita niittänyt, tiede- ja kulttuurinainen ikäänsä ja omaa elämänsä; toisessa taas vastaili tunnettu naistaiteilija merkkipäivähaastattelussaan omaa työtään koskeviin kysymyksiin.

Ensiksimmäinnu totesi kirjoituksessaan, että ”Tosiasiallisesti pääosa elämästäni on jo eletty. Ruumiini nesteiden ja kudosten muodosta-

ma elävä organismi on jo jättämässä minut. Päivittäin solujani kuolee enemmän kuin mitä uusia syntyy. Fyysinen kasvu ja uusiutuminen eivät anna enää nuoren voiman kaltaista dynaamisuutta... Voisin tietysti lohduttaa itseäni sillä, että fyysisen kasvun loputtua sitten alkaa se muodikas henkinen kasvu. Valitettavasti se on vain laiha osatotuus. Pääosa elämän antamasta mahdollisuudesta on henkisessäkin mielessä jo liki loppuun kulutettu... Käytännössä taas elämänkokemuksen ja saadun opetuksen istuttamat uskomukset, luulot ja varmat käsitykset, joihin nojaan, asettavatkin jo tässä vaiheessa ehdottomat rajat. Sen vuoksi mitä olen, monet asiat, jotka muille ovat mahdollisia, ovat minulta poissuljetut... Tässä vaiheessa tietää mitä tekee, ja tekee mitä tietää. — Ja jättää ajattelematta, että toiminnallinen tehokkuus, varma maku, asianhallinta, osaaminen,

tietäminen ja arvojen asettaminen, uskominen ja luuleminen ovat vain oman rajoittuneisuuden kääntöpuoli. Näin se on.”

Jälkimmäinen — taidemaalari — toteaa, ”Kyllä mä itsekin ihmettelen, että olen yhä kuin teini-ikäinen — ja luovuus roihuaa”. Hän piti äskettäin laajan näyttelyn ja päätti, että se oli hänen viimeisensä. Päätös ei kuitenkaan merkinnyt työn lopettamista, päinvastoin. Tälläkin hetkellä hänellä on tekeillä pari teosta ja valoisat päivät tuovat lisää työntoa. Hänen mielestään inspiraation juuret liittyvät synnynnäiseen luovuuteen. ”Tekniikkaa voi opettaa, mutta kaiken muun on tultava sisältä käsin”. Nuoruuden työttömyyskokemusten ja vaikeuksien taitelija sanoo vaikuttavan hänen tunteisiinsa ja elämänkatsomukseensa edelleen.

Mielenkiintoiseksi nämä kirjoitukset tekee se, että ensimmäinen henkilö oli juuri täyttänyt 35 vuotta, jälkimmäinen 70 vuotta. Jälkimmäinen oli siis kaksi kertaa vanhempi kuin edellinen. Yhteistä näille naisille on se, että he ovat molemmat luovaa työtä tekeviä ja ilmeisen energisiä. Mistä sitten johtuu heidän erilainen suhtautumisensa ikään ja vanhenemiseen? Tähän on mahdotonta kirjoitusten perusteella antaa vastausta. Joitain arvailuja voidaan kuitenkin tehdä. Mahdollisesti edellinen on enemmän rationaalisesti ja luonnontieteellisesti suuntautunut ja hän korostaa näin yksipuolisesti vanhenemisen väistämättä mukanaantuuksia fysiologisia rappeutumismiljöitä. Jälkimmäinen korostaa taas enemmän ihmisen henkistä puolta ja sen merkitystä elämässä. Tästä syystä hän ei anna fysiologisille muutoksille sellaista merkitystä kuin edellinen. Hän näkee myös selvästi ihmisellä olevan enemmän mahdollisuuksia persoonallisuutensa jatkuvaan kehittämiseen kuin edellinen.

Voidaan kysyä, onko edellinen kirjoittaja realistinen ja jälkimmäinen idealistinen? Edelleen voidaan kysyä, miten kummankin henkilön elämänkokemus ja/tai senhetkinen ”sieluntila” on vaikuttanut kirjoitusten sävyyn?

Oli vastaus edellä esitettyihin kysymyksiin mikä tahansa, niin tosiasiaksi jää, että ikä voidaan kokea monella eri tavalla. Epäilemättä tämä kokeminen vaihtelee myös eri ikäkausina. Tietyissä kriisivaiheissa ihminen kokee helposti itsensä vanhemmaksi, kuin mitä varsinaisen ikä edellyttäisi. Seesteiset, tasapainoiset elämänvaiheet asettavat sen sijaan ikääntymisen paremmin oikeisiin suhteisiinsa. Eräs seikka joka varmasti vaikuttaa nykyisen aikuisväestön ikäkokemuksiin on tälle ajalle ominainen nuoruuden kohtuuton ihannointi. Tämä pitkälti mainosmiesten manipuloima ideaali saa monen aikuisen kokemaan itsensä fossiiliksi.

Jos ihmisen arvon mittana pidetään pelkkää fyysistä toimeliaisuutta ja aivosolujen lisääntymistä, niin on luonnollista, että ikääntyminen

koetaan pelottavana ja negatiivisena asiana. Maailman kehitys on kuitenkin kulkenut jatkuvasti siihen suuntaan, että fyysinen suorituskyky on menettänyt yhä enemmän merkitystään. Henkinen suorituskyky yhdistyneenä kokemuksen mukanaan tuomaan avarakatseisuuteen ja kykyyn kiteyttää moniaineksiset asia- ja arvokokonaisuudet muutamiksi todella tärkeiksi kysymyksiksi, on tullut yhä tärkeämmäksi. Tällaisten kykyjen kehitys kuuluu nimenomaan aikuisuuteen. Ikääntyminen ei voi siis olla pelkästään negatiivinen asia. Toisaalta tutkimustieto siitä, että aikuinenkin kykenee todella oppimaan uusia asioita ja kehittämään jatkuvasti itseään, antaa toivoa ja merkitystä myös elämän myöhäisemmille vaiheille. Se että oppiminen tapahtuu eri tavalla kuin nuoruudessa on jo taas eri kysymys.

Ihmisen persoonallisuuden kehittymisen kannalta kaikilla ikäkausilla on oma merkityksensä. Niiden asettaminen arvojärjestykseen on mielivaltaista ja mitä suurimmassa määrin arvokysymys. Järjestyshän riippuu nimittäin kokonaan siitä, minkälaisia kriteerejä käytämme. Vaikka fyysinen kunto ja hyvinvointi ovatkin ihmisen toimintamahdollisuuksien kannalta tärkeitä, niin ne luovat kuitenkin vain eräänlaiset ”rajat” ihmisen toiminnalle.

Aikuiskasvattajien täytyy toki tunnustaa ja tuntea ihmisen fysiologisen kehityksen oppimiselle ja opiskelulle asettamat rajoitukset. Tällä hetkellä on kuitenkin ilmeistä, että ihmiset eivät käytä läheskään kaikkea sitä henkistä kapasiteettia, mikä heillä on. Useimmat aikuiset elävät henkisesti ”säästöllekillä” kehittämättä kykyjään ja taipumuksiaan siihen mitaan, mikä heille olisi kohtuullisesti mahdollista. Yhteiskunnalliset olosuhteet ja yksilökohittaiset tekijät asettavat tietysti omia rajoituksiaan, mutta ne eivät selitä varmasti kaikkea. Mikä on iän ”puhdas” vaikutus on jo vaikeampi kysymys. Kuten tiedämme, keskuudessamme elää erittäin vanhojakin henkilöitä, jotka ovat henkisesti vireitä ja osallistuvat edelleen yhteiskunnalliseen elämään. Useimassa tapauksessa ”rappeutumis-ilmiöt” oppimisen ja aktiivisuuden suhteen näyttävät johtuvan enemmän yksilön yhteiskunnallisista kokemuksista ja niiden hänelle asettamista kehittymismahdollisuuksista, kuin varsinaisesti iästä.

Aikuiskasvattajan toimenkuvaan kuuluu (?) realistinen optimismi ihmisen jatkuvista kehittymismahdollisuuksista. Ainakaan toistaiseksi ei näytä olevan tarpeellista muuttaa tätä käsitystä. Aikuiskasvatuksen käytäntö on jo sellaisenaan eräs osoitus ihmisten halusta ja kyvystä oppia uusia asioita myös aikuisina. Jos ihmisen kehittyminen päättyisi nuoruusikänsä, niin miten ihmeessä olisi selitettävissä nykyinen kulttuurimme, joka on sentään useimmiten aikuisten luomaa ja kehittämää?

*Andragogi*